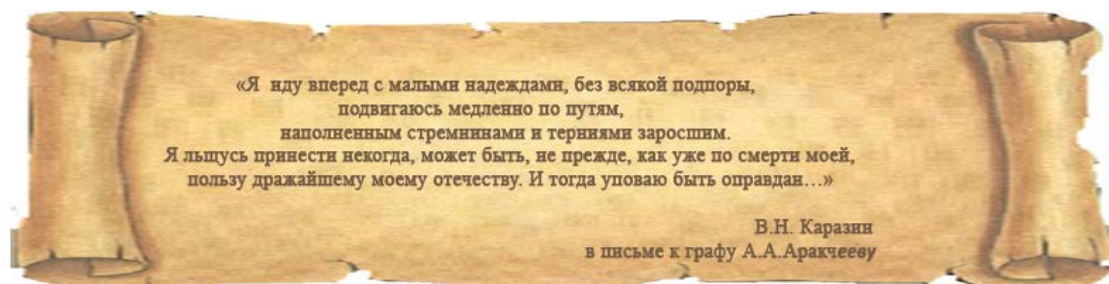

Каразін Василь Назарович (1773-1842)

український вчений, винахідник, видатний громадсько-політичний діяч, засновник Харківського університету (1805)

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ та ДІЯЛЬНОСТІ

Василь Назарович був нащадком стародавнього дворянського роду, який мав свій герб ще з 1627 року. Засновником роду вважається Григорій Караджи (прадід Василя Назаровича) — архієпископ міста Софії. Народився В.Н. Каразін 30 січня (10 лютого) 1773 р. в селі Кручик на Слобожанщині (тепер Харківська область). До 10 років Василь навчався дома. Світогляд В. Н. Каразіна формувався під впливом творів Г.С. Сковороди та кращих європейських культурних традицій, що панували у приватних пансіонах Кременчука та Харкова, де він навчався до 17 років.

У січні 1791 р. Василь Каразін вступив на військову службу, де став постійним слухачем лекцій у Гірничому корпусі — на той час найкращому вищому навчальному закладі Росії, в якому здобув ґрунтовні знання з математики, фізики, хімії, медицини, оволодів основними європейськими мовами.

Восени 1795 р. Василь Назарович залишив військову службу. Він оселився у своєму маєтку в селі Кручик, де одружився з дівчиною-кріпачкою. Кілька років Василь Назарович жив замкнуто, ведучи наукову роботу і практично не виїжджаючи за межі повіту. В. Н. Каразін мріяв назавжди виїхати за кордон, щоб «серед просвіченого суспільства... жити своєю моралью». Але покинути межі Російської імперії без дозволу царя було неможливо. Спроба втекти без дотримання законних документів закінчилася невдачею. 3 серпня 1798 р. В. Н. Каразіна, його вагітну дружину та слугу Остапа схопили й запроторили на гауптвахту міста Ковно. Випереджаючи офіційне донесення, Василь Назарович написав листа до імператора Павла з поясненням своїх намірів і передав його естафетою.

У 1801 році трон посів Олександр I. В.Н.Каразін подає новому імператору свій проект політичної та економічної перебудови імперії. Цар робить Каразіна радником і дає йому високу посаду. Саме в цей недовгий період Каразіну і вдалося заснувати і Міністерство просвіти, і як крок практичної просвіти — заснувати університет у місті Харкові у 1805 році.

Жага до практичної діяльності, до швидкого впровадження своїх ідей в реальність зіграла з Каразіним злий жарт. Він наражається на тяганину, хабарі, злочинство, наживає могутніх ворогів і починає дошкуляти царю та його прибічникам критикою, докорами, звинуваченнями. Про вдячність до Каразіна забуто — йому дають наказ про відставку, виїзд зі столиці. Він знову в селі, але не скоряється і знову пише листи, проекти, повідомлення, осуди до царя. Тепер він потрапляє під нагляд поліції, потім йому забороняють жити в столицях, пізніше ув'язнення в тюрмі-фортеці Шліссельбург, у Ковенській тюрмі-фортеці.

З ініціативи Каразіна було засновано Харківський університет, який був урочисто відкритий 17 січня 1805 року.

Василь Назарович збирав серед столичної інтелігенції пожертвування літературою до бібліотечного фонду Харківського університету, а дещо придбав готівкою. В результаті він зібрав і перевіз до Харкова 3000 цінних книг, які стали основою для університетської бібліотеки. 30 серпня 1811 р. – Вчена рада Харківського університету обрала В.Н. Каразіна своїм почесним членом.

1811-1818 рр. організував у Харкові „Філотехнічне товариство” для поширення досягнень науки, техніки та

розвитку промисловості в Україні. Каразін займався народними школами, жіночою освітою, державними архівами, науковими дослідженнями.

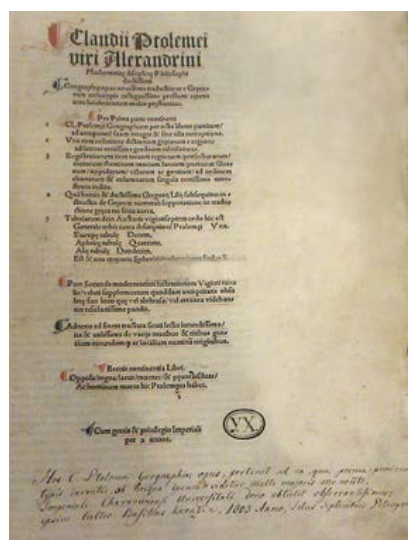
У 1820—1821 за критику існуючого суспільного ладу був ув'язнений у Шліссельбурзькій фортеці. Після звільнення жив під наглядом поліції у своєму маєтку.

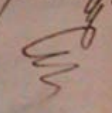
1842 року 69-літній Каразін по дорозі з Миколаєва до Криму, куди поїхав для проведення своїх досліджень, захворів.

Помер Василь Назарович 4 (16) листопада 1842 року в Миколаєві.

Виставка присвячена 240 ій - річниці від дня народження Василя Назаровича Каразіна (1773-1842). На виставці представлені книги з автографом В.Н. Каразіна, журнальні публікації, листи та література про нього.

В.Н. Каразін автор цілого ряду важливих відкриттів у галузі техніки, хімії, агрономії, селекції тощо. Його перу належить близько 60 наукових праць. У бібліотеці зберігається 22 екземпляри друкованих видань і рукописних документів, які отримала бібліотека у різні часи від В.Н. Каразіна.

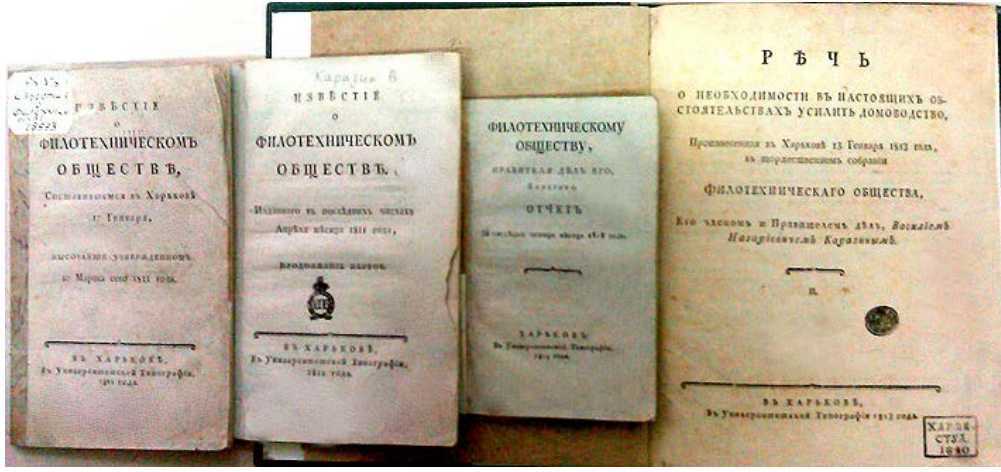

*Въ Библіотечку Харьковского Кн.-
печатного почитательнаго общества
отъ него и сотрудниковъ общества
сей кланси, С. С. и К. Василя Каразіна.
1838го года, Февраля 24го д. *

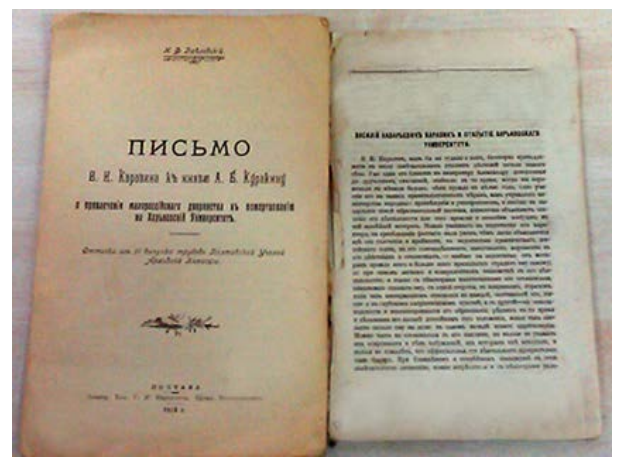
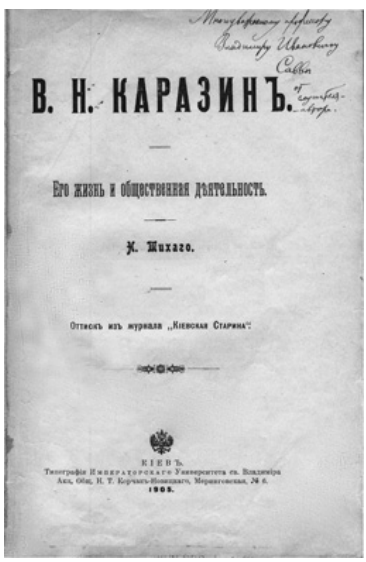
Автограф В.Н. Каразіна

Великий інтерес становить біографічна книга про Каразіна (1891) Я.В. Абрамова в серії біографічних видань Павленкова «Жизнь замечательных людей».

Представлені також праці В.Н. Каразіна для Філотехнічного товариства.

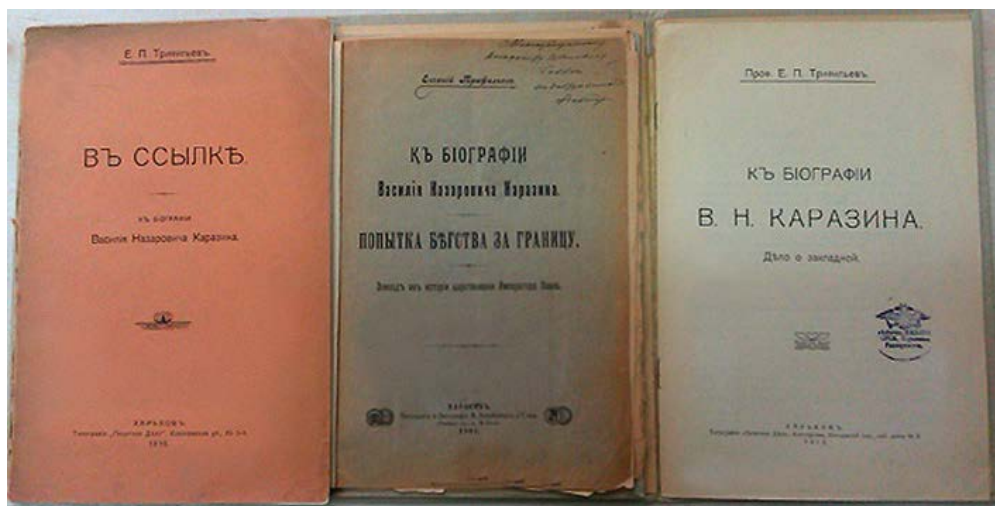

У 1905 р. була видана монографія М. Тихого «В.Н. Каразин: Его жизнь и общественная деятельность», яка була відзначена золотою медаллю Харківського університету

Протягом 150 років не затихає інтерес істориків, публіцистів до особистості В.Н. Каразіна та його творчої спадщини. Цікаві роботи професора, ректора Харківського університету Д.І. Багалія; історика, випускника Харківського університету М. Тихого, професора Є. П.Трифільєва.

З нових видань на виставці представлені:

Бібліографія книг, що представлені на виставці:

1. Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранные и редактированные проф. Д. И. Багалеем.— Х.: Изд-во Харьк. ун-та, 1910.- 926 с.
2. Отчет Филотехническому обществу правителя его дел Каразина за последние четыре месяца 1818 года.— Х.: Тип. ун-та, 1811.- 40 с.
3. Абрамов Я. В. В. Н. Каразин: (Основатель Харьковского университета): Его жизнь и общественная деятельность: Биогр. очерк.— СПб. : Тип. «Обществ. польза», 1891.— 96 с.
4. Тихий Н. В. Н. Каразин: Его жизнь и общественная деятельность.— Киев, 1905
5. Тихий Н. Политические воззрения В. Н. Каразина (1801-1826).— Х., 1907.— 26 с.
6. Трифилев Е. П. В ссылке: К биографии Василия Назаровича Каразина.— Х., 1910,— 11 с.
7. Трифилев Е. П. К биографии В. Н. Каразина. Дело о закладной.—Х.: Тип. «Печ. дело», 1913.— 8 с.
8. Трифилев Е. П. К биографии Василия Назаровича Каразина. Попытка бегства за границу: Эпизод из истории царствования императора Павла. — Х.: Типо-литогр. М. Зильберберга, 1901.— 11 с.
9. Лавріненко Ю. Василь Каразін. Архітект. відродження: Матеріали і думки до 200-ліття з дня народження, 1773-1973. — Мюнхен: Сучасність, 1975.— 191 с.
10. Лапина М.С. Обретение новой родины (из истории рода Караджи-Каразиных). – Х.,2008. – 160 с.
11. Болебрух А.Г., Куделко С.М., Хрідочкін. Василь Назарович Каразін (1773-1842). Монографія. – Х.,2005. – 348 с.
12. Исторические автографы выдающихся деятелей хранящиеся в фондах Гос. Архипа Харк. обл. Вып.1. – Х.,2005. – 268
13. «Я смело могу стать перед судом потомков...»: Каразинский сборник. – Х.,2004. – 452 с.
14. Узбек Е. Василий Каразин из рода Караджи. – Х.,2002. – 132 с.

З повною бібліографією праць В.Н. Каразіна, літературою про його житті та діяльності можна ознайомитися у книзі «Я смело могу стать перед судом потомков...»: Каразинский сборник. – Х.,2004. – 452 с.